

A Szigony utca és Práter utca kereszteződése ma még csatatér

Práter utca

Az úgynevezett Szigony körút

MESTER ÁRPÁD

A Józsefváros jövője

Régi építésű kerületeink rekonstrukciójáról szóló cikksorozatunk befejező része

Csigó László felvételei

Illés utca—Práter utca

A belső városrészek közül a legavultabb a Józsefváros Baross utca és Üllői út közötti területe volt. Azért a múlt idő használata, mert Budapesten először ezen a részen kezdődött meg — és reméljük, folytatódni fog — a rekonstrukció. Radikális változásokra van szükség, az öreg városrészt meg kell fiatalítani.

A rekonstrukció megkezdése előtti vizsgálatok kimutatták: ezen a területen az épületek több mint 70 százaléka a század-

forduló előtt épült — és nem a jó módú polgárok számára. Ennek történeti háttere van. A vidékről felvándorló munka nélküli emberek nagy többsége a Keleti pályaudvaron át érkezett a fővárosba. A legszegényebbe csak a Teleki térig jutott, ahol előbb a szabad ég alatt aludt, azután ágyat, s aki tudott, szobát bérelt. A „tehetősebbje” házat is épített a Józsefvárosnak ebben a részében. A vizsgált terület 83 százalékan így alakult ki a túlnyomórészt fölszintes és egyemeletes beépítés. S ennek 95 százaléka mára elavult, lebontásra vár.

Nem csupán az épületállomány avult el, hanem vele együtt öregedett minden közmű és vezeték. A társadalmi és környezeti viszonyok is megromlottak. Ez utóbbiakról érdemes néhány reprezentatív jellegű — tehát nem részletes vizsgálatra támaszkodó, de jellemző — adatot megemlíteni. A tébécés betegek aránya a budapesti átlagnál 22,4 százalékkal, az alkoholistáké 85 százalékkal volt magasabb. Fokozódott a lakosság elöregedése, igénytelensége, erkölcsi labilitása. Ezeknek egyenes következménye volt annak idején a nagyszámú fiatalkorú bűnöző, a tiltott prostitúció és a

sége indokolja. Ebbe a minőségbe beletartoznak a történelmi értékek, a városkép-utcaép minden hagyományt őrző eleme, amelyeket esetenként és egyre körültekintőbben védeni, óvni kell.

A józsefvárosi rekonstrukció lassan bontakozik ki. 1970-ben kezdődött, majd néhány év vajúdás után nagyobb lendületet kapott, ami — úgy tűnik — mintha ismét kezdene alábbhagyni. Ennek okait most ne firtassuk, azt azonban rendkívül fontosnak tartom megjegyezni: a folyamat nem állítható meg, nem is szabad megállítani. A rekonstrukció ténylegesen akkor újíthatná meg a városrészt, ha az új épületek építésével párhuzamosan sor kerülne a megmaradó épületek rendbe hozatalára, a bontásra nem ítélt lakások komfortosítására, az utcák burkolatának, világításának stb. korszerűsítésére, a meglévő zöldterületek felújítására.

A rekonstrukció két fő tengelyre épül: az egyik a Práter utca, a másik pedig az új körút egy szakaszának tervezett nyomvonala. A Práter utcát azért választottuk tengelynek, mert a

A Józsefváros öreg házainak túlnyomó része lebontásra vár

veszélyeztetett gyermekek rendkívül magas száma.

A városrészt omladozó házak, nedves, aládúcolt lakások, kietlen utcák jellemezték. Hihetetlenül kevés volt a zöldterület. Tréfásan azt mondtuk akkoriban, hogy annyi zöldterület jut itt egy lakosra, mint amennyi az autóbuszban kell egy ülőhelyre. Hangsúlyozni kell azonban, a rekonstrukció olyan mértékben lehet radikális, amennyire azt az adott elavult városrész minő-

terület súlyvonalán halad keresztül, s ezenkívül érdekes színfoltot vagy városképi — mondhatnánk tájképi — kapcsolatot is jelent az utca nyugati látóhatárán feltűnő, a levegő páratartalmától függően gyakran közelinek mutakozó Gellérthegy, tejetén a Szabadság-szoborral. Ezt a kapcsolatot nem kellett felfedezni, mindig élő — adott — volt: a zsúfolt belsővárosi utca és az abba „bekandikáló” Gellérthegy között.

A másik tengely, mondhatnánk, művi (még soha nem volt): az új, úgynevezett Szigony körút. Azért kapta egyelőre ezt a nevet, mert nagyjából a Szigony utca mentén alakul ki. Az új körút szerepe a távoli jövőben fog majd kibontakozni — a rekonstrukció kiterjesztése során a Józsefvárosban és az ettől északkeletre fekvő városrészekben, illetve a Ferencvárosban. Addig gyűjtő útként szolgál a Baross utca és az Üllői út között, és több száz autóparkolóhely létesítésére ad lehetőséget.

A Baross utca—Illés utca—Üllői út és a József körút között levő többi utca — a tervezett beépítéstől függően — megmarad a jelenlegi vonalán csendes lakóutcának, helyenként gyalogútnak, gépkocsiforgalom nélkül. Azon a területen, ahol a legelavultabb volt az épületállomány, a városrész „szerkezete” átalakul. Néhány kisebb utca — mint például a Losonci utca — megszűnik, mások szerepe az egész terület korszerűbb felhasználása érdekében megváltozik. Ez alatt azt értjük, hogy a területek belső rendszerre megfelelően — ha nem is száz százalékan — azoknak az igényeknek, amelyek ma már nélkülözhetetlenek az egyes intézmények (iskola, óvoda bölcsőde stb.) működéséhez. De azoknak is, amelyek játszóterek, pihenőhelyek, sétautak, vagyis a napi szabad idő egy részének eltöltésére alkalmas területek kialakításához vezetnek. Megemlítek itt egy gondolatot, melyet először alkalmaztunk a budapesti lakásépítéseknel: a terület minél célszerűbb kihasználása érdekében az alapfokú intézmények közül az óvoda és a bölcsőde gazdasági szárnyát a lakóházak földszintjén helyeztük el. Ennek révén nem csupán annyi szabad területet takarítottunk meg, amennyi ezek önálló területen történő elhelyezése esetén szükséges lett volna, hanem az előkertek és a megközelítő utak területét is. Amivel ugyancsak bővült a szabad terület, sőt, áttételesen ugyan, de csökkent a bontandó épületek száma is.

A szabad területeket, amelyeken a játszóhelyeket stb. telepítettük, „összeforgattuk”, vagy a közintézmények területe mellé helyeztük, hogy — legalábbis vizuálisan — a látvány szempontjából összefüggő zöldfelületeket hozzunk létre. Ez a gondolat a már megépült részen megvalósult. Ennek köszönhető,

hogy az egy emberre jutó zöldfelület az egész rekonstrukció területén hét négyzetméterre növekedett, amit ha összevetünk az eredeti állapottal (0,2 négyzetméter), jól érzékelhetjük a gyarapodást.

Ez a használati érték nagymértékű emelkedése miatt természetesen minőségi változást is eredményezett.

A Práter utca Illés utcához közelebb eső szakaszát kiszéle-

szolgáltatóhelyek, vendéglátóhelyek foglalják el. Reméljük, hogy változatos és gazdag kínálatukkal hozzájárulnak az utca atmoszférájának kialakításához, hangulatosabb, vonzóbb lesz a környék.

Az utak mentén fekvő lakótömbökben a meglévő beépítés — kevés kivétellel — megmarad, helyenként új épületekkel egészül ki. A tömbök belső oldalait új épületsorok zárják le, amelyek egyúttal eltakarják a

szon indokolatlanul „darabossá” vált a beépítés, nem gazdagodott a városkép. A harmadik beépítési jelleg a zöldterületben elhelyezett intézményeknél, elsősorban az iskolaépületeknél indokolt. A beépítés ilyen esetben szabadon álló, tehát nincs más épülethez kapcsolva, ami segíti az ütemezhetőséget vagy később a kisebb mérvű bővítést.

Nagyon valószínű, hogy a jövőben a három beépítési mód

számára valódi otthonná alakulnak át.

A rekonstrukció sorsa attól függ, hogy milyen gyorsan szűnik meg a súlyos lakáshiány Budapesten. A Józsefváros jövője viszont attól, hogy milyen ütemben folytatódik a rekonstrukció. A kör itt látszólag bezárul, nem hagyható azonban figyelmen kívül a városrész jelene sem, amely még hordozza a múlt

Vajdahunyad utca

Bókay János utca

sítettük, ennek révén a 16 emeletes, szabadon álló lakóházak mentén fasorokkal szegélyezett sétány alakulhatott ki.

A beépítés három módon történik. A leghangsúlyosabb és legintenzívebb a két főtengegy mentén, a Práter utca és a Szigony körút vonalában. Az új épületek térben változó mélységben és változatos magasságú tömegekben alakítják az utca-képet. A földszintet üzletek,

kellemetlen látványt nyújtó tűzfalakat. Ez az ötvözet, amelyben a régi és az új beépítés együtt jelenik meg, ugyancsak fontos eleme az egész együttesnek. Ezeknél az új lakóházaknál, illetve ezeknek egy részénél sikerült az óvoda és bölcsőde gazdasági szárnyát a földszinten elhelyezni. Azt is hozzá kell tenni, hogy a régi és az új összeillesztése nem sikerült mindig maradéktalanul, például a Baross utca mentén, a Szigony utca és az Illés utca között. Ezen a szaka-

közül az utóbbi kettőt a rekonstrukció kiterjesztése során is alkalmazni fogják.

Reméljük, hogy a megkezdett rekonstrukció megfelelő feltételeket teremt a jövőben folytatódó rekonstrukciókhoz. Ugyanakkor lehetőséget nyújt az itt élő és egymást követő nemzedékek számára, hogy folyamatosan javítani tudják a Józsefvárosban a lakóhely és a környezet minőségét, értékét. A ma még elavult belső városrészek a rekonstrukció után a bennük élő emberek

terhes és kedves hagyatékait, emlékeit; mert nélküle nem érdemes, nem reális — és tegyük hozzá, nem is tisztességes — a jövőt emlegetni. A mindennapokat is elviselhetővé kell tenni az elavult városrészekben élő emberek számára. Ez azonban már nem a rekonstrukció feladata, bár mindenképp ehhez is hozzátartozik; és talán akad vállalkozó, aki egy cikkben vagy cikksorozatban végiggondolja a jelen halaszthatatlan teendőit.